

הישיבה השלוש מאות עשרים ושלוש (שכג)

ביום ז' בטבת התשע"ב (2 בינואר 2012) בשעה 13:30, בבית האקדמיה בירושלים.

הנוכחים: החברים עוזי אורנן, שולמית אליצור, יהושע בלאו, יעקב בן-טולילה, משה בר-אשר (יו"ר), יוחנן ברויאר, אהרן דותן, עמינדב דיקמן, אבי הורביץ, גיל הראבן, שמעון זנרבנק, אפרים חזן, אברהם טל, יוסף יהלום, חיים כהן, מרדכי מישור, אהרן ממזן, שלמה נאה, יוסף עופר, אמציה פורת, שמואל פסברג, שמא יהודה פרידמן, מנחם קיסטר, אורה שורצולד, שמעון שרביט; החברים-היועצים יואל אליצור, סיריל אסלנוב, חיים באר, משה פלורנטין, דוד רוזנטל;

המנהלת הכללית טלי בן-יהודה; המזכירה המדעית רונית גדיש; עובדי המזכירות המדעית קרן דובנוב, ברק דן, מלכה זמלי, דורון יעקב, תמר כץ, רחל סליג; עובד המילון ההיסטורי גבריאל בירנבאום; אורחים: בני משפחת קדרי; חברי הוועדה לתקשורת ההמונים בניה בן-גון, גדי להב, רפאל ניר, רוביק רוזנטל; חבר הוועדה למילים בשימוש כללי אבשלום קור.

- סדר היום:**
- א. דברי הערכה למנחם צבי קדרי ז"ל
 - ב. דברי הערכה לאבנר טריינין ז"ל
 - ג. מונחי תקשורת ההמונים
 - ד. אישור רשימת דגי הגרם שבים התיכון ובים סוף
 - ה. אישור הודעת ועדת הדקדוק

א. דברי הערכה למנחם צבי קדרי ז"ל

מ' בר-אשר: בקיץ האחרון הלכו לעולמם חברנו מנחם צבי קדרי, שהיה סגן נשיא האקדמיה שמונה שנים, וחברנו המשורר אבנר טריינין. נפתח את הישיבה בדברי הערכה לשניהם. שמעון שרביט וגבריאל בירנבאום ידברו על פרופ' קדרי, וחיים באר – על פרופ' טריינין.

ש' שרביט: כבוד הנשיא, חברי האקדמיה, בני משפחת קדרי היקרים, מורי ורבי פרופ' מנחם צבי קדרי ז"ל היה דמות רבת פנים ועתירת מעש. אני מבקש להציג לפניכם בקצרה קווים לדמותו של האיש ולפועלו. קדרי ז"ל, לשעבר שורץ, נולד בהונגריה בכ"ב בסיוון תרפ"ה ונפטר בי"ז באב

תשע"א. הוא היה חבר במחתרת החלוצית בהונגריה ובארגון ההעפלה מרומניה, והיה פעיל מרכזי בתנועת בני עקיבא בבודפשט. בד בבד למד קדרי בלשנות שמית ופילוסופיה באוניברסיטת בודפשט, וכמו כן למד בפדגוגיון שעל יד בית המדרש לרבנים בבודפשט ביבליוגרפיה למדעי היהדות, מקרא ופילוסופיה יהודית. בשנת 1946 התירה לו תנועת בני עקיבא לעלות ארצה, והוא עלה באניית המעפילים "כנסת ישראל". הוא נכלא בקפריסין, ושם לימד עברית במחנות המגורשים. עוד בהיותו בקפריסין שלח איגרת לאוניברסיטה העברית בירושלים, ובה סיפר על לימודיו האקדמיים בתחום היהדות והבלשנות השמית. בקשתו הייתה להתקבל ללימודי הלשון העברית מיד עם שחרורו, ואכן התשובה לא בוששה לבוא. האוניברסיטה שלחה לו ספרים וחומרי לימוד וכישרה לו שהוא התקבל ללימודים. הוא שוחרר ב-1947, ועם עלותו ארצה החל מיד את לימודיו בירושלים. אז היו אלה לימודים לתואר השני בלבד. ואולם לימודיו נקטעו בשעה שירושלים באה במצור, והוא הצטרף ל"הגנה", היה מלוחמי גוש עציון והשתתף בהגנת ירושלים. באוניברסיטה העברית למד קדרי בלשנות עברית, מקרא, פילוסופיה יהודית וקבלה אצל טובי המרצים והחוקרים, ובהם משה צבי סגל, נפתלי הרץ טור-סיני, משה דוד קסטור, יוליוס גוטמן וגרשום שלום. את לימודי התואר השני סיים בשנתיים וכתב תזה בהדרכת טור-סיני על "הפועל בלשון הארמית של הזוהר". בהדרכתו כתב גם את עבודת הדוקטור שלו "דקדוק הלשון הארמית של הזוהר", ובשנת תשט"ו הוכתר בתואר דוקטור בלשון העברית. הוא נשא לאישה את לאה לבית גולדשטיין ז"ל, ונולדו להם שלוש בנות, הנמצאות עמנו כאן: מרים שפירא, ד"ר מיכל פרנץ-קדרי ופרופ' רות הלפרין-קדרי. עם סיום הדוקטורט הוא שימש מורה לסגנון עברי באוניברסיטה העברית. בשנת תש"ך עבר לאוניברסיטת בר-אילן ולימד בה 33 שנים, עד לפרישתו לגמלאות. הוא עמד בראש המחלקה ללשון העברית בהתהוותה, ובתוך זמן קצר קודם לדרגת מרצה בכיר ואחר כך לדרגת פרופסור-חבר. הוא נתמנה דקן הפקולטה למדעי היהדות, הרוח והחברה (היום הן שלוש פקולטות נפרדות), קודם לדרגת פרופסור מן המניין ונבחר לרקטור האוניברסיטה. שנים רבות הוא היה דמות מפתח באוניברסיטת בר-אילן ולחם באומץ על דעותיו בסנט ובחבר הנאמנים. כך למשל משנוכח שחברי הסנט מן הפקולטות למדעי הטבע ולמדעים המדויקים מצליחים מפני מספרם הרב להעביר בסנט כל החלטה, הוא קרא לפצל את הסנט לשניים: מדעי הטבע והמדעים המדויקים מכאן ויתר הפקולטות מכאן.

גם באוניברסיטת תל-אביב לימד במשך שלושים שנה – במשרה חלקית. הוא היה מרצה אורח באוניברסיטת קליפורניה בלוס אנג'לס (UCLA) ובאוניברסיטת יוטה בסולט לייק סיטי ושימש ראש המחלקה ללימודי עברית באוניברסיטה ביוהנסבורג. יחזקאל קוטשר ז"ל הוא המייסד הרשמי של המחלקה ללשון העברית באוניברסיטת בר-אילן, ואולם קדרי הוא שניהל אותה בפועל והוא שטיפחה וריכה והביאה למעמד של אחת המחלקות הטובות בארץ. הוא הרחיב את לימודי העברית החדשה ופיתח בה תחומים חדשים, כגון תורת השיח ותורת הסגנון. בעצה עם אהרן מירסקי ז"ל ועם יהודה פרידלנדר הוא פתח את היחידה ללימודי תעודה בעריכה והעמיד בראשה את אמציה פורת. הוא נמנה עם מייסדיו ועורכיו של כתב העת "בלשנות חפ"שית" (בלשנות חישובית, פורמלית ושימושית). לימים שונה שם כתב העת ל"בלשנות עברית" ונתחלפו עורכיו.

פרסומיו של קדרי חובקים את כל תקופות הלשון העברית: לשון המקרא, לשון מגילות מדבר יהודה, לשון חכמים, לשון ימי הביניים והלשון העברית החדשה. ואף בחקר הלשון הארמית עשה חיל: חקר את לשונם של תרגום אונקלוס, מגילת אנטיוכוס וספר הזוהר. קדרי התרכז בארבעה מענפי הלשון: תחביר, סמנטיקה, מילונאות ותורת הסגנון. לא אטעה אם אומר שהיה הראשון שחקר תופעות לשוניות בלשון הרבנית על פי המאגרים של פרויקט השו"ת.

לא אמנה כרוכל את כל מחקריו ופרסומיו, ואסתפק בציון ספריו העיקריים המייצגים ארבע תקופות של העברית: פרשיות בתחביר לשון המקרא, מילון העברית המקראית, החיוב בלשון המגילות הגנוזות, תחביר וסמאנטיקה בעברית שלאחר המקרא, מירושת לשון ימי הביניים, ש"י עגנון רב סגנון, עיונים בלשון ימינו. יש להצטער שתרגומו לכרך הראשון של ספרו החשוב של עמנואל לב (Löw), *Die Flora der Juden*, לא ראה אור. בשנת תשנ"ט זכה קדרי בפרס ישראל לבלשנות עברית. באותה שנה הוציאה המחלקה ללשון העברית וללשונות השמיות באוניברסיטת ברא"ל ספר יובל לכבודו "מחקרים בלשון העברית העתיקה והחדשה", ובו שלושים ושניים מחקרים.

קדרי היה מרצה שיטתי; תורתו הייתה סדורה. הוא היה מורה קפדן ואולם גם עוזר וסומך. הוא הנחה תלמידי מחקר רבים – הן לתואר השני הן לתואר השלישי – ובו נתקיים בוודאי מאמרם של אנשי כנסת הגדולה "והעמידו תלמידים הרבה". רבים מתלמידיו משמשים בהוראה אקדמית באוניברסיטאות ובמכללות. הוא דאג לתלמידיו, לתלמידי עמיתיו ולכל חברי סגל המדריכים והמרצים הצעירים במחלקה. הוא קידם אותם בסולם הדרגות והמליץ עליהם לכל פונה.

מייסדי המחלקה היו יחזקאל קוטשר, מנחם קדרי, חיים רוזן, גד בן-עמי צרפתי ופינחס ארצי, זכרם לטובה ולברכה, וייברל לחיים טובים אהרן דותן. ואולם עד למועד פרישתו לפני כעשרים שנה זוהתה המחלקה עם קדרי. בדור הביניים שטיפח קדרי היו גדעון הנמן, מנחם מורשת ורחל לנדאו, זכרם לברכה, וייברל לחיים טובים מאיה פרוכטמן, אורה שורצוולד, מיכאל סוקולוף, יעקב קליין, אהרן סקייסט, יצחק גלוסקא ואמצייה פורת. עינינו הוראות שקדרי דאג להַדְרִיךְ נשים ולא – כרוח הזמן – להַדְרִיךְ נשים.

קדרי היה איש נעים הליכות ונוח לבריות, אדם ביישן כלשהו ומופנם כלשהו, אבל נעים שיחה ומאיר פנים לכול. אווירה חברית ונעימה שררה בימיו בין חברי הסגל וכינם לתלמידים בזכות אישיותו המיוחדת. תרם לכך הסמינריון המחלקתי שיסד קדרי והתקיים בקביעות אחת לשבועיים ביום שלישי בשעה שתיים. המרצים האורחים ותלמידי המחקר שבאו ממוסדות אחרים חשו באווירה המיוחדת וטרחו לציין זאת בהזדמנויות שונות. מערכת יחסים טובה מאוד שררה גם בין המחלקה בכבר-אילן לאחיותיה בירושלים, בתל-אביב, בחיפה ובבאר-שבע.

את קדרי פגשתי לראשונה בשנת תשכ"ד, בשנת לימודי הראשונה לתואר הראשון בכבר-אילן. למדתי אצלו תורת הצורות, תחביר מקראי וסוגיות בעברית חדשה. בתום לימודי לתואר הראשון הוא ביקשני, בהמלצתו של מו"ר יחזקאל קוטשר ז"ל, לשמש עוזר מחקר ובודק תרגילים. מאז לא נפרדו דרכינו. תמיד נהניתי מעצותיו הטובות ומתמיכתו הלבבית.

ימים לא רבים לפני פטירתו ביקרתיו בבית האבות סמוך לנתניה. הוא קיבלני בחיובק

ובשמחה. במקצת השיחה הוא היה צלול, הגיב תגובות קצרות והרבה לחייך. פרופ' קדרי יחסר לי מאוד כאח גדול, כמורה וכחבר. יהי זכרו ברוך.

ג' בירנבאום: כיוון שמורי שמעון שרביט דיבר על מפעלו המדעי של קדרי, אדבר אני בעיקר על קדרי האדם – המורה, החבר, איש המשפחה, איש הציבור וחבר הקהילה – וזאת בנימה אישית, מתוך היכרותי אתו במשך שנים רבות. כמובן אי אפשר לנתק לגמרי את שני ההיבטים שהרי מדע הלשון היה חלק אינטגרלי מאישיותו. אתחיל דווקא בקדרי המורה, כי על ספסל הלימודים באוניברסיטת בר-אילן פגשתי בו לראשונה. למדתי אצלו שני קורסים שיועדו לתלמידי התואר השני והשלישי. באותן השנים לא נכחו בקורסים אלה תלמידים רבים, והמעטים היו רובם צמאי דעת. בקורסים כאלה היה קדרי במיטבו: הוא לא היה מורה של דרמות, ברקים ורעמים, אבל דבריו היו ברורים וחדים: אף מילה מיותרת לא נאמרה. ויותר ממה שלמדתי את תוכן הקורס עצמו, למדתי מקדרי איך ללמוד: למה לשים לב, מה עיקר ומה טפל, מה ספרי המחקר שחשוב לעיין בהם ועל אילו אפשר לוותר. כך היה הדבר ביתר שאת בסדנה למילונאות שהשתתפתי בה, שהייתה ערשו של "מילון העברית המקראית", המילון המקראי המדעי היחיד הכתוב עברית. לצערנו המילון הזה הופיע מאוחר הרבה יותר ממה שהיה ראוי לו, ולא כאן המקום למנות את הסיבות לכך. לא ידעתי אז שיבוא יום והמילונאות תהיה עיסוקי העיקרי.

אחר כך שימש מנחי בעבודת הגמר – והיה לי למנחה אידאלי: מצד אחד לא התערב יתר על המידה והעניק חופש ביטוי מלא; מצד שני כשביקשתי את עזרתו או את הערותיו, הן ניתנו מיד וברצון. גם בימים ששהינו בשליחות ביוהנסבורג והוא כבר שב לארץ – והימים ימי טרום האינטרנט, הפקס וה"ווטסאפ" – הייתי שולח לו כל פרק שסיימתי ומקבלו בחזרה בדואר בתוך כמה ימים כשהוא בדוק ומוער.

בימים ששהינו יחד ביוהנסבורג למדתי להכיר גם את רוחב אופקיו של קדרי. הוא היה אדם דתי, בעל אמונה עמוקה, אבל לא חשב שאמונתו צריכה לדכא את שכלו. השפות הרבות שדיבר והספרות הרחבה שקרא והיה בקי בה אפשרו לו לשוחח ולקיים דיונים עם אנשים רבים – בני ברית ושאינם בני ברית – על נושאים רבים ומגוונים. פעם הביע לפניי את צערו על שכמה מעמיתיו באוניברסיטה שלו – פרופסורים כמוהו – הם צרי אופק עד להחריד. אפילו סיפר לי שיעץ לחוקר צעיר בתחום מדעי הרוח שהיה בעל דעות נון-קונפורמיסטיות להעדיף לקבוע את משרתו העיקרית באוניברסיטה אחרת בגלל חוסר הסובלנות הזאת.

על קדרי כאיש משפחה תעיד המשפחה החמה שנאספה כאן; יעידו בנותיו, שטיפלו בו ובאמן במסירות אין קץ גם כשהגיעו ימים "אשר תאמר אין לי בהם חפץ", כמאמר החכם בקהלת. ויעידו נכדיו וניניו, שאהבו אותו אהבת נפש.

מי שהכיר את הזוג קדרי, יודע שאי אפשר לתאר חיים מלאי הרמוניה והערכה הדדית יותר ממה ששרר ביניהם. והנה, כל מי שקורא את זיכרונותיו של קדרי, יפסוק שמצטייר לפניו "חנן" מארץ ה"חנונים", אבל אינני יכול להתאפק מלקרוא לכם כמה שורות מהפרק שכותרתו "הרקע האישי – יחסי עם בנות המין השני" (ברילוגים):

בישיבת המועצה הארצית של המשמרת הצעירה [של הפועל המזרחי] שהתקיימה בתל אביב בחנוכה תשי"א חל השינוי. ניהול הישיבה הזאת היה בידי, ונהגתי להתיר גם כניסת חברים אורחים בלא הגבלה [...]. אחת מאותן חברות-אורחות עוררה את התעניינותי כשראיתי אותה מרחוק, ממרחק שולחן הנשיאות לשורות העמידה בסוף האולם. התעניינותי זו הייתה תגובה ספונטאנית על יופייה המדהים, שאי אפשר היה להתעלם ממנו. לפיכך, כיוונתי את סדר היום של הישיבה כך, שתוך זמן קצר הכרזתי על הפסקת צהריים [...]. כך הוצגנו זה לזה, האורחת שלא הייתה מוכרת לי, ואנוכי. שמה היה לאה [...]. הייתי חייב להכריז על המשך הישיבה, ועם גמר הישיבה המשכנו את השיחה [...]. אינני צריך לומר שהאהבה בינינו הייתה בוערת.

כאיש ציבור כבר הזכיר האד' שרביט את פעילותו במחתרת האנטי-נאצית, בהעפלה ובבני-עקיבא. אבל גם כאן בארץ המשיך את פעילותו הציבורית, בעיקר בתנועה הציונית הדתית שכה אהב והעריך. כיוון שהיה קדרי אדם מתון בכל דרכיו, צר היה לו שתנועה זו הלכה והקצינה, ולכן היה ממייסדי תנועת השלום הדתית "עוז ושלום". איש לא הבין איך מצליח קדרי להיות חבר בעשרות עמותות וועדות, לתרום להן מזמנו ומעטו ועם זאת להפיק יכול כה מבורך של מאמרים וספרים מדעיים.

בעשרים השנים האחרונות היינו חברים באותה הקהילה: "מניין הצעירים", שם אירוני משהו. קדרי אף פעם לא סירב לבקשותינו לתת שיעורים ושיחות לגברים ולנשים בבית הכנסת. שיחותיו כללו תמיד חידוש כלשהו לציבור, ברגיל עניין לשוני כלשהו, ולא נאמרו בשבלונות שרבנים רבים מייגעים בהן את הציבור. היה לו גם קול נעים, ולכן שימש מדי פעם שליח ציבור. את כישרונו המוזיקלי ירשו כנראה כמה מנכדיו; הייתי עד לגנינתם המרשימה של ורייציות על נושא השיר שהיה אהוב מאוד על סבם "סול א קקש מר" (Szól a kakas már) – "כבר קורא התרנגול" – שיר-עם הונגרי שגויר לשיר חסידי מלא כמיהה לציון.

גם בפעילותו באקדמיה ניכר קדרי: הוא היה חבר בה משנת תשכ"ז, ובשנים תשנ"ד עד תשס"ה שימש סגן הנשיא. בימים שהייתי המזכיר המדעי, מעולם לא סירב לשבת בשום ועדה, לשמש לה יושב ראש או לייצג את האקדמיה בכינוס מן הכינוסים. משאת נפש אחת לא הצליח לממש: סקר מדעי על העברית החדשה, שתוכל האקדמיה לסמוך עליו בבואה לפסוק את פסיקותיה. בוועדה למונחי הבנקאות ושוק ההון ישבנו יחד, ותרומתו להחלטותיה הייתה רבה.

על צניעותו היתרה כבר דובר רבות, ואני זוכר שזה היה אחד הדברים שהרשימו אותי באיש מרגע שהכרתיו: אדם ששימש רקטור של אוניברסיטה חשובה ואחד הבלשנים החשובים בקרבנו, התהלך כאחד האדם. עד כדי כך הגיעו הדברים שכשקיבל את פרס ישראל בשנת תשנ"ט, ערכנו לו גם אנו, חברי "מניין הצעירים", מסיבה קטנה, ועברכם הנאמן מנה את מקצת שבחיו בפניו, בין השאר את צניעותו הרבה. ואז בדברי תשובתו הקצרים, אמר קדרי במלוא התמימות: אני כלל איני בטוח שאני כל כך צנוע.... זה היה האיש. כולנו נמשיך להתברך מתורתו שהשאיר אחריו, ואישיותו תהיה מופת.

ב. דברי הערכה לאבנר טריינין ז"ל

ח' באר: גבירותי, מוריי ורבותי, נשיא האקדמיה, חברי האקדמיה, אבנר היה חבר קרוב, אבל לא על חברותנו באתי לספר היום. רבן שמעון בן גמליאל אומר בירושלמי: "אין עושין נפשות לצדיקים, דבריהן הן זכרון". הנפשות האמתיות של אבנר הן השירים שפרסם בספרי שיריו מדי שנים אחדות, ובכללם הספר העבה "מחזורים" עם דברי הערכה של דן מירון. שלושה עניינים העסיקו את אבנר טריינין בכתיבתו לאורך השנים: נושא מרכזי אחד הוא המקום, המרחב – העיר ירושלים. הוא נולד בתל אביב בשכונת נווה צדק, אבל בגיל צעיר עברה המשפחה לירושלים, והוא גדל בשכונת הבוכרים, לא הרחק מהמקום שבו עברה ילדותי. ירושלים נוכחת מאוד בשיריו של טריינין, ולטעמי הוא היטיב לתפוס את מורכבותה יותר מכל משורר אחר. מתוך מאגר שירי ירושלים שלו אני רוצה ברשותכם לקרוא את השיר הקצר "שרב בגיא בן-הנח" מן הקובץ "השער הסתום". גיא בן-היננום קשור בתודעתנו בתופת המתוארת במקרא. במסורת הנוצרית הוא קשור בשדה היוצר ובחקל דמא 'שדה הדם/הדמים', החלקה שנקנתה בכסף שקיבל יהודה איש קריות על הסגרת ישו לרומאים. במקום עומד היום מנזר יוני-אורתודוקסי. בשיר הירושלמי החשוב הזה אבנר קושר בין הדברים וכך מציג את מורכבותה של העיר:

אוֹנוֹפְרִיּוֹס שְׁזָקְנוּ אַרְךְ לְכוֹן,
מְשֻׁדָּה דְמִים, הַתְּפֹת, יְרוּשָׁלַיִם –
מְקַצְעוּ נְזִיר. הוּא קוֹבֵל
עַל הַזְמָנִים, הַתִּירִים, הַחֵם,
עַל גֵּיהֶנֶם בִּירוּשָׁלַיִם.

חֲלוּל וּמְסֻק. יָדָיו כְּאוֹר,
מִצַּד הַשָּׁמֶשׁ שֶׁל תְּאוֹ אֲרָאָהוּ –
קִצַּת יְנִזֵּר פֶּה וְשֵׁם.
שָׁנָיו בְּרִיאוֹת, שָׁנָתוֹ טוֹבָה,
לֹא כִּידִדְנֹו מִבֵּית עֲנִיָּה.

תַּחַת לְעֵץ פֶּלַח יִקְטִיר
סִיגְרִיתוֹ, יִבְעִיר קוֹצִים בְּאֵשׁ.
יוֹצֵר לְשֻׁדָּהוּ: כֹּל גִּפְנֵי אֲמֵת
כִּי נִדְבְּקוּ בְּגִיא.
דְּמֵי שְׂכִירוֹת שֶׁנִּשְׁקָלוּ
מִה מְלָאוּ עֲנַבֵּינוּ דָם.

[השער הסתום, עמ' 19; מחזורים, עמ' 102]

העניין השני שהעסיק אותו רבות היה המשפחה, ובעיקר הוריו: קריסתם האטית ומותם

האטי, בדומה למה שמתארת ז'קלין כהנוב במסתה החשובה "למות מיתה מודרנית".
 אבנר תיאר את התפוררות ההורים וחש על החשיפה הזאת תחושת אשם שאותה כינה
 בדברים שנשא על ספרי "חבלים" במונח הקשה 'תסמונת חס'. וכך גם כתב בדברי
 ההקדמה הקצרים שלו לספרו "מחזורים" בחורף תשנ"ט. לאחר התודה לאשתו רבקה
 שכטר ולשתי בנותיו, הילה ומילאת, הוא כתב כך: "וראשית לכול: הורי, לאה ואליעזר,
 שזכרם ממלא את דפי הספר הזה. לא פעם התייסרתי במחשבה כי מתוך חשיפה עצמית
 (וכשהיא אמיתית היא לרוב אכזרית) חשפתי גם אותם, על כאבם ועלבונם, בלי לקבל
 את הסכמתם. האין בכך משהו ממעשהו של חס, בנו של נוח ואבי כנען? האם גם על
 זה תכפר אהבה?" [עמ' י].

היורש והכנות שלו באים לביטוי ברבים משיריו, ואני רוצה לקרוא באוזניכם שיר
 אחד על אמו, דמות סמכותית שהולכת ומתפוררת לנגד עיניו והופכת לחסרת דעה:

אִמְרָתִי לְאֵמָא כִּי אָבָא מֵת וְכָבֵד הִקְמָנוּ
 עָלָיו מִצָּבָה.
 אֵמָא שְׁאַלָה: וּמָה אוֹמֵר אָבָא עַל הַמִּצָּבָה?

פְּתוּרוֹן: זֶה תְּלוּי אִם בְּזָה אוֹ בְּכָא
 אִם אָבָא הִזָּה אוֹ אָבָא הֵבָא [...]

[אוקלידוס, עמ' 45; מחזורים, עמ' 252]

הנושא השלישי שמילא את חייו ואת יצירתו הוא עולם המדע. אבנר טריינין היה איש
 מדע חשוב בתחום הכימיה הפיזיקלית. שנים רבות עבד עם אחד מחתני פרס נובל בניו-
 יורק והיה נוסע אליו מדי קיץ. למרות שהיה אדם רציונלי, רחוק מאמונה, התשוקה
 למדע מילאה אותו סוג של הערצה דתית. פעם שאלתיו מאין התאוה למדע, ועל כך
 השיב בשיר:

אֵיךְ הִפְכֵתִי יֶלֶד מִכְחָנָה? הָאִם בְּגִלְל
 מוֹרָה הַכִּימְיָה – שֶׁהָיָה אִזְּ בְּגִילִי
 בְּעֶרְךָ, וְלִי נִרְאָה יָשִׁישׁ מְעַבֵּר לְשָׁנִים –
 אֲשֶׁר הַגְּבִיָּה מִכְחָנָה וְכָה נוֹזֵל אָדָם
 כְּדָם – אוֹ בְּלִשׁוֹנוֹ שֶׁל יִשְׁעִיהוּ, כְּשָׁנִים –
 וּבִשְׁתֵּי טְפוֹת מְחִסְרוֹת כָּל גִּזּוֹן,
 מִמָּשׁ נִגְדַּ עֵינַי, הוּא הִלְבִּינוּ כְּשֶׁלֶג?
 גַּם אִשׁ הוֹצִיא מִתּוֹךְ הַמַּיִם וּמַיִם
 מִן הָאֵשׁ. אִם כָּכָה, אֵל קָטָן, אִמְרָתִי
 לְעִצְמִי, לָמָּה לֹא זָאב לְכַבֵּשׁ
 אוֹ לְהַפְךָ אֶת הַשָּׂרֵב הַקּוֹצֵנִי,
 אֶת מְרִבְדֵי הַפֶּרַח הַתְּפִלִּים
 לְחִנְכָה שֶׁל יֶלְדֵי-כְּרָמַיִם [...]

[אוקלידוס, עמ' 29; מחזורים, עמ' 238]

שלושת העניינים המרכזיים האלה – ירושלים, ההורים והמשפחה והמדע – כרוכים יחדיו בשירו "משפט החזרה" (משפט פואנקרה):

"כל מערכת סופית סופה לחזור לראשיתה"

נתון: עפר, ילד, עפר
הוכח: זו סדרה חוזרת מבראשית (בראשית ג')

הוכחה: שוב אתה חוזר אל העפר
ילד מתפלש בעפר בקצוי השכונה
גאֵלה, בור מתפרע בירקת החמור
ואבק פריחה שעירה בצהב חור,
לשדה המר נתו למדרך נעליך קרועות
בפסלת פחים חלודה ורחף לבנין הפרוב
על עזובת הזבל, מול חנות המכלת
של אבא רובץ על שקיו ואורב לקונים.

על מטתו כקרח טהרה עתה הוא מטל
גופת מכאובים צהבה בבית החולים סן לואי
ונזירות של מסדר סן ג'וסף עושות בבשרו
שוב תוקעות את שפופרת הפלסטיק בנפל אברו
שממנו נתזתי לאויר העולם, אותו הוא נושם
עכשו בכבדות מערב בקרבול.

מול השער החדש של חומה מוזרה
בעיניו אטומות בחומת קטרקט,
שוב נבט אותו המראָה שנגלה ראשונה
לעיניו עלם משתאה בתחלת העשרים:

עקולי המרוב על אבן כהה אכולת חזזית
כבולה לרבעה ברצועת מלט עכור
מתפורר אל מרצפת כבדה הנקבצת לבור,
קילון, קשקשי רעפים נגועי חלדון
מן הטין האפל של הרי יהודה. [...]

[אוקלידוס, עמ' 32–33; מחזורים, עמ' 241–242]

על רקע סופם של הוריו ובהיותו איש מדע שהבין בגנטיקה חי אבנר טריינין את חייו בחרדה איומה: מה יקרה לו? מה יהיה סופו שלו? ולדעתי ספרו החכם ביותר והאמיץ ביותר הוא ספרו האחרון "הבולענים", הקרוי על שם אותה תופעת טבע באזור ים המלח שלפתע האדמה פוערת את פיה ובלועת אותך. את היבלעותו לתוך הבולען של חייו אפשר לראות גם מכתב ידו בהקדשות ספריו: באלה הראשונות כתב ידו אמיץ וחזק, באחרונות – רצוף ושבור. השבר כותב על עצמו. אני רוצה לקרוא לכם מתוכו את

השיר "השכנים": כבר אין עיר, אין מדע, אין הורים, יש רק שכנים שעומדים וסובבים, כמו השכנים בשעתו בלוויות בירושלים. את השיר כתב אבנר מתוך מחלתו, ובעצם כתיבתו הוא מכחיש את המחלה. מי שיכול לכתוב שיר אמיץ כזה, דבר לא יוכל לו:

רֵאָה אוֹתָם מִתְלַחֲשִׁים
 אֵיךְ הֵם בּוֹלְשִׁים, הֵם מְצַפִּים
 שְׁאֲתִמוּטֵט שְׁאֲעֵלֶם, כִּי הָאֲמַת:
 לְמַעֲשֶׂה, שׁוֹם דָּבָר אֵינִי עוֹשֶׂה,
 אֵינִי עוֹבֵד אֵינִי כוֹתֵב וְאֵם כוֹתֵב
 אֲזוֹ אֵין קוֹרֵא – בֵּין כֹּה וְכֹה,
 כוֹתֵב אוֹ לֹא, הֲרִינִי כָּאֵן בְּתוֹךְ הַבוֹר

אֲזוֹ לְמָה לֹא תִשְׁמִיעַ קוֹל, תִּכְתֹּב עַל בּוֹר,
 תִּכְתֹּב עַל חוֹר וְאֵיךְ הַשֵּׁם נִרְאֶה מְכָאֵן
 וְאֵיךְ יוֹצֵאִים מִן הָעוֹלָם. אֲנִי שׁוֹמֵעַ
 הֵם נְעִים וּפְתָאֵם מִתִּיחָמִים, זֹאת תִּאֲוֹת
 הֲרַחֲמִים, הֲמִנְחָמִים, מוֹשְׁכִים אוֹתִי

שְׁאֲתִנְחֵם, וּבִקְרִיצוֹת, בְּרִמְזִים, הֵם מְצִיעִים
 לִי שְׁאֲשֻׁכְבֵי לְהִתְרוֹקֵן עַל הַטִּיוֹטוֹת שֶׁל הַשִּׁירִים
 שְׁכֹה עֲבַדְתִּי עָלֶיךָ, תְּלִי תְּלִים נְעִרְמוֹת בְּצַד תְּלוֹנוֹת
 שְׁשׁוֹם דָּבָר אֵינִי עוֹשֶׂה. אֲכַל צֶא וְלִמַּד מִן הָאִשָּׁה
 שֶׁל ר' חֲנִינְיָא בְּדִדּוּסָא אֵיךְ רִיק בְּרִיק הוּא מִתְמַלֵּא

עוֹבְדִים עַל רִיק הַמְקֻשִׁים, הַמְנוּפִים,
 הָאוֹתִיוֹת, הַכוֹתְרוֹת, מְרֵאֵי-מְקוֹם
 רְאִשֵׁי פְרָקִים, סְבִים סְכִיבֵי בְּמַחְשָׁבִים,
 בְּמַדְפָּסוֹת, בְּמַעְגָּלִים חֲשֻׁמְלִיִּים –
 הַכֹּל מוֹכֵן לְהִרְצָה חוּץ מִתְכֵּן הָעֵנִינִים

וְהַשְׁכָּנִים? הֵם כְּבָר יָרְדוּ – הֲלֹא הֵם כָּאֵן.

[הבולענים, עמ' 11]

אבנר היה לי חבר יקר. הוא היה משורר נפלא ומיוחד וזכה בפרסים אחדים, ובהם פרס ברנר ופרס ביאליק. לדאבוני הרב, הוא לא נספד כהלכה ולא נערך ערב לזכרו, אולי בגלל הביישנות שהייתה ממאפייניו. יהי זכרו ברוך.

מ' בר-אשר: תודה רבה. שני החברים, מנחם קדרי ואבנר טריינין, נהגו לכבד את המליאה בנוכחותם. תרשו לי לסיים במשפט שאמר לי טריינין כשהודעתי לו שנבחר לאקדמיה: "לא היה לי כבוד גדול יותר מאשר להיבחר לאקדמיה ללשון וכידיעה שיש מי שמכיר באהבתי ללשון העברית".

יהיה זכרם של שני החברים האלה ברוך, ותהא מנוחתם כבוד.

ג. מונחי תקשורת ההמונים

ההקדמה לרשימת המונחים (מתוך ההודעה למליאה)

הוועדה למונחי התקשורת הוקמה בשנת תשנ"ט (2009). חבריה הם פרופ' רפאל ניר, רוביק רוזנטל (יושבי ראש במשותף); העיתונאים בניה בן-נון, גדי להב, איזי מן, משה נגבי, דני רובינשטיין; פרופ' ענר פרמינגר (קולנוען ומרצה לקולנוע); נילי עדן (יועצת לשון בערוץ 1); רותי ספירו (יועצת לשון בערוץ 2); חברת האקדמיה ללשון העברית גיל הראבן; עובדי האקדמיה צופי ליבוביץ' (בשנה האחרונה) ודורון רובינשטיין; התת-ועדה למונחי הקולנוע והטלוויזיה פעלה בשלב הראשון בהשתתפות פרופ' רפאל ניר, בניה בן-נון, פרופ' ענר פרמינגר, נילי עדן ורותי ספירו. עוד השתתפו מדי פעם בפעם חברים אחרים ממליאת הוועדה. מרכזת הוועדה: צביה זמירי.

ברשימה ארבעה פרקים: (1) עיתונות כתובה; (2) עיתונות מקוונת (במרשתת); (3) רדיו; (4) טלוויזיה וקולנוע. את המצע וההגדרות הכינו חמישה מחברי הוועדה: לפרק עיתונות כתובה – רוביק רוזנטל; לפרק עיתונות מקוונת – גדי להב; למונחי הרדיו – איזי מן; למונחי הטלוויזיה – בניה בן-נון; למונחי הקולנוע – פרופ' ענר פרמינגר. הוועדה למונחי התקשורת פרסמה את הרשימות לביקורת הציבור ב"עין השביעית", וקיבלה הערות על המונחים מחברי האקדמיה ללשון העברית ומאנשי מקצוע רבים. רשימת המונחים נדונה ואושרה בוועדת המינוח המרכזית בישיבותיה ביום ט' בתמוז תשע"א (11 ביולי 2010) וביום ט"ז בכסלו תשע"ב (12 בדצמבר 2011), והיא מובאת בזה לאישור המליאה.

ארבעה מונחים מובאים לדיון במליאה:

1. וידאו וחזי – בקשת הוועדה: לאשר רק וידאו; בקשת מ' זמלי: לאשר את וידאו לצד חוזי. המונח חוזי הוא החלופה באקדמיה לוידאו למן המילון למונחי קשר ואלקטרוניקה משנת תש"ל, ולדבריה הוא משמש.
2. שוט (shot) – צילום רצוף מרגע הלחיצה על כפתור הצילום עד הפסקתו. צירופים: שוט שָׁלֵם (long shot), שוט חֲצִי (medium shot), שוט שְׁלוּשָׁה רְבָעִים (medium long shot), שוט עֲנֵק (extreme long shot), שוט מְעֻרְבֵן (American shot), שוט מְקוּם (establishing shot).
3. הוועדה החליטה להשאיר את המונח בלעזו. הצעות שעלו: צָלִים, תצלום, תצליף, הינף. הַקְלָקָה, הַקְלָקָה (click) והצירוף הַקְלָקָה כְּפִיּוּלָה (double click).
4. שְׁבוּץ (insert) – במקום מְשֻׁבָּץ שנקבע בעבר ולא נקלט. ההגדרה: קטע מוקלט, בדרך כלל של דובר אחד או של קולות מתוך כתבה, שנועד לשיבוץ במהלך תכנית, בריאיון או בכותרות.

מ' בר-אשר: אני מקדם בכרכה את אורחינו, חברי הוועדה למונחי תקשורת ההמונים, שטרחו וכאו: הפרופ' רפאל ניר ורוביק רוזנטל, יושבי ראש הוועדה, העיתונאי בניה

בן-נון וגדי להב, עורך האתר של walla! ומי שמייצג פה את התקשורת המקוונת. אני מודה לכם ולוועדה כולה על עבודתה היסודית.

ר' גדיש: ארבעה מונחים נשארו להכרעת המליאה: וידאו וחוזי, שוט, הקליק והקלקה, שיבוץ ומשבץ. אבל לפני שידובר בהם אני רוצה לספר שבעקבות מילון הכיס "100 מילים" יצאנו במיזם "אמצו מילה" בשיתוף העיתון ידיעות אחרונות. מסיבה זו התפרסמה לפני שבוע כתבה במוסף "24 שעות" של ידיעות אחרונות ובה מובאים סיפוריהן של כמה מילים, וגם היום יושב עמנו כתב העיתון שבא לסקר את ישיבת המליאה. ומה מתאים יותר מישיבה שדנים בה במונחי תקשורת ההמונים?

מ' בראשור: נפתח בבקשת הגב' מ' זמלי להותיר את המילה חוזי על כנה, גם אם לצד המילה הלועזית המהלכת וידאו.

מ' זמלי: המונח חוזי נקבע באקדמיה, התפרסם בכמה ממילונים, בדפי "למד לשונך" ובמילונים כלליים.

ייתכן שבעברית הנשמעת סביבנו משמשת המילה וידאו, אבל אין לומר שהחלופה העברית חוזי נכשלה כליל. היא משמשת בראש ובראשונה בצבא, ואין זה דבר של מה בכך. כך למשל בחיל התקשוב לא תשמעו אלא חוזי. גם יש שם 'מדור חוזי'. חוזי משמשת גם במקומות אחרים בצבא, ובהם חיל המודיעין וחיל הים, במדור העריכה של צה"ל ובתחום הלחמה האלקטרונית.

חוזי הוא בן זוגו של שִׁמְע. כשם שִׁמְע הוא החלופה העברית ל־audio, חֲזִי הוא החלופה ל־video.

ואמנם במכון התקנים הישראלי ישנו למשל תקן משנת 2009 למכשור שִׁמְע וחוזי ותקן משנת 2010 לציוד שִׁמְע וחוזי. ברקתי בשנתון המכון הטכנולוגי בחולון. כבר כמה שנים ניתן שם הקורס "מערכות חוזי". גם ראיתי עבודות גמר של סטודנטים שכותרתן 'תכנון ומימוש מערך לניתוב שיחות חוזי', 'הערכת אפשרות לשגר מידע נוסף בתוך אות חוזי' ועוד. יש ספרים שיימצאו בהם רק צירופים דוגמת קלטת חוזי, מצלמת חוזי, סרט חוזי ותקליטור חוזי. המילה וידאו אינה נזכרת בהם כלל. אף את הצירוף ועידת חוזי (video conference) כבר ראיתי בפסיקה של בית המשפט העליון.

בעבר היו מילוני אקדמיה שהמילה וידאו לא נזכרה בהם לצד חוזי – כדי לתת לחלופה העברית סיכוי רב יותר להיקלט. הרי מי שאינו מעוניין בחלופה העברית, המילה וידאו מזומנת לו ממילא. אבל לא בשבילו אנחנו עמלים, ואני קוראת למליאת האקדמיה לא למחות את המונח המשמש חוזי מן המילון לתקשורת ההמונים.

ר' רוזנטל: מדבריה של הגב' זמלי עולה שהמילה חוזי התקבלה בעיקר במערכות סגורות ומקצועיות. בכל שנותיי לא שמעתי מעולם שימוש בחוזי, לבטח לא בתחום התקשורת. המילה וידאו היא המשמשת, ואין בלתי. לכן אי אפשר לוותר עליה, אבל אין לנו התנגדות עקרונית להוסיף לידה את החלופה העברית של האקדמיה.

ר' ניר: אני מסכים שאין לוותר על המילה הבין־לאומית וידאו. היא לבדה משמשת בציבור הרחב. חוּזי היא כנראה מילה במדים, מילה המשמשת בפקודה, ואפשר להביאה לצד וידאו.

א' חזן: כהתחשב בעובדה שהמילה חוּזי לא התקבלה בציבור הצעת הוועדה מתקבלת על הדעת.

ש' זנדבנק: צורת הרבים של חוּזי אמורה להיות חוּזיים. זאת צורה בעייתית. כמובן גם צורת הרבים של וידאו איננה פשוטה.

מ' זמלי: אין צורך בצורת הרבים.

ש' זנדבנק: בלשונות אחרות יש לשון רבים.

מ' זמלי: אבל בעברית אומרים סרטי וידאו, מכשירי וידאו או סרטי חוּזי ומכשירי חוּזי. צורת הרבים אינה משמשת. לו הייתה משמשת, היא הייתה ויִדְאוֹאִים, כמו פלמינגואים.

מ' בר־אשר: לפני שנצביע על הדברים, נקיים דיון גם על שלושת המונחים האחרים.

ר' גדיש: המונח שוּט הוא מונח מרכזי בצילום – הן בקולנוע הן בטלוויזיה. מסיבה זו אין פלא שהוא כלול במילון בציורפים מצירופים שונים, כגון שוּט שלם ושוּט חֲצִי. אנשי המקצוע אינם ששים, בלשון המעטה, להחליפו במילה עברית מפני שלדבריהם שוּט היא מילה קצרה ונוחה להגייה. איש המקצוע אף ביקש לקשור מבחינה סמנטית בין השוּט העברי לשוּט הלועזי כדי להצדיק את השארת הלעז על כנו. ואולם צורת הרבים של השוּט הלועזי נהגית כמלעיל, כצורת הרבים של מילים לועזיות רבות, ובזה היא מעידה על עצמה שאינה מילה עברית.

ועדת התקשורת וועדת המינוח המרכזית דנו בשאלה, ובדיוניהן עלו כמה הצעות, ובהן צָלִים ותצלים, אבל אף לא אחת מהן נשאה חן בעיני רוב אנשי המקצוע בוועדה.

ב' בן־נון: אני דווקא מתומכי הצָלִים. גם הוא קצר ומתאים לשמש בציורפים. לדעתי תפקיד הוועדה שלנו להציע מילים עבריות. אם הן יצליחו – מה טוב, ואם לא – איש לא ילך לכלא על דבקתו בשוּט. אבל לפחות מי שירצה במילה עברית, היא תהיה מזומנת לו.

ר' רוזנטל: המונח האנגלי shot נובע מהדמיון בין המצלמות הראשונות לרובים. הצילום דמה לירייה. עמדתו של האד' בן־נון בוועדה הייתה עמדת מיעוט. החשש הוא שהצעת חלופה עברית למונח הזה תתפרש כמעט כהתגרות של האקדמיה בעולם הקולנוע. מילה אחת יכולה להפוך את המילון כולו למשל ושנינה, וזה הפך כוונתנו. שוּט איננו רק מונח רווח, אלא גם אחד המונחים הבסיסיים ביותר בתחום. לכן לדעתי יש רק שתי אפשרויות: או להוציא את המונח מהמילון או להשאירו בלעזו.

לא הייתי ממליץ על האפשרות הראשונה. רצוי שהמילון הזה יהיה שלם ככל האפשר. כך הוא יוכל להפוך לאחד מעזרי הלימוד של תלמידי תקשורת. האפשרות שהמילון יחסר את אחד המונחים הבסיסיים בתחום איננה טובה בעיניי, ולכן אני ממליץ על האפשרות השנייה. המילון המונח לפניכם עברי ברובו המוחלט, ויש בו פחות לעזים מבמילוני אקדמיה אחרים. הוועדה לא ביקשה לה חיים קלים, אך המקרה הזה הוא מקרה חריג. עמדת הוועדה התקבלה על דעת חברי ועדת המינוח המרכזית, ואני מקווה שהיא תתקבל גם במליאה.

מ' מישור: המילה שוט היא מילה אנגלית או בין-לאומית?

ס' אסלנוב: בצרפתית לא משתמשים בה.

ע' אורנן: המילה הלועזית הזאת נשמעת כמילה עברית, ומילים כאלה נוחות לקליטה בעברית. כתב על כך עוד ב־1941 יצחק אבינרי. עם כל אהבתי למילים עבריות חדשות, במקרה הזה נראה לי שהמאמץ יהיה לשווא.

א' דותן: אני מתנגד להשאר שוט. בשביל זה לא צריך אותנו. תפקידנו איננו לאשר ש־shot הוא שוט. אנחנו האקדמיה ללשון העברית, וראוי שנשב שבעה נקיים ונמצא למילה חלופה עברית מתאימה.

א' שורצולד: איך מתרגמים את הפועל to shoot?

ב' בן-נון: לצלם. shooting day הוא יום צילום.

א' שורצולד: אולי נציע ששוט יהיה צורת הציווי צִלֵם?

מ' בראשר: דרוש להם שם עצם, לא פועל.

מ' קיסטר: המילה נראית עברית, ולו היה השוט של הצילום דומה לפרגול, אפשר היה לחשוב על הרחבת משמעות למילה העברית שוט. אבל אינני רואה קשר סמנטי כזה. הדוברים נוהגים בשוט הלועזי כנטע זר ומטעימים את צורת הרכים שלו מלעיל, והתוצאה שמילה נראית עברית אך מתנהגת כזרה איננה תוצאה טובה.

א' חזן: שמענו שבאנגלית נדמו המצלמות לרובים והצילום לירייה. האם השוט העברי רחוק מאוד מהתמונה הזאת? לדעתי נוכל לראות בשוט מילה עברית בלי לשנותה. אשר לצורת הרבים, יש בשפתנו מילים מלרעיות נוספות שנהגות בפי כול במלעיל.

א' קור: בעבר כל הכלכלנים אמרו אינדקס; היום כולם אומרים מדד. נוכל לשנות את המציאות הלשונית אם נאמין בחידושינו, ואם אנחנו לא נאמין, מי יאמין?

ש' זנדבנק: אני מסכים עם האד' רוזנטל. כל ועדה אישרה מילים לוועזיות בלית בררה, והוועדה הזאת איננה שונה מוועדות אחרות.

א' קור: המילים הלוועזיות שמאשרת האקדמיה הן בדרך כלל בין-לאומיות, לא אנגליות.

מ' פלורנטיין: אני מצטרף למתנגדים ל**שוט**. אולי אפשר במילון למונחי התקשורת לכתוב באות שי"ן את המילה **שוט** ולהפנות למילה העברית **צָלִים** או לכל חלופה שתתקבל. כך תופיע המילה במילון, אבל יהיה ברור שהאקדמיה לא קיבלה אותה.

י' עופר: חברי הוועדה עשו מאמץ גדול להציע מינוח עברי. בהשוואה למילונים אחרים המילון הזה כמעט נקי ממילים לוועזיות. אם במקרה הזה החליטו אנשי המקצוע לחרוג מדרכם, עלינו לכבד את דעתם.

ע' דיקמן: לצד **שוט** כדאי לדעתי להציע מונח עברי למען מי שיבקש להדר בלשונו ויחפש במילון חלופה עברית רשמית.

א' טל: קבלת הלעז **שוט** ישיר מילה הומונימית. למורים לתורת ההגה תיווסף דוגמה לפונמטיות של ההטעמה בעברית, וכוונתי לצורת הרכים כמוכן.

ב' בן-נון: **שוט** איננו **טלפון**; זאת איננה מילה בין-לאומית. ויש לזכור שהמילה אינה עומדת לעצמה; היא משמשת במילון בתריסר צירופים.

ר' רוזנטל: קולנוע הוא תחום בין-לאומי, וגם אם המילה **שוט** איננה משמשת בצרפתית, היא בכל זאת מילה בין-לאומית. בצירופי המילה **שוט** לפחות הרכיב השני עברי. אך אם תתקבל החלופה **צָלִים** – או כל חלופה עברית אחרת – ייתכן שייפגעו כל הצירופים שבהם היא תיקבע.

ג' הראבן: נראה לי ששאלת החלופה העברית ל**שוט** היא בינתיים שאלה תאורטית משום שטרם הוצעה הצעה טובה. כדאי אפוא להשאיר את השאלה בצריך עיון, ואם תעלה הצעה טובה בעלת סיכויים להיקלט, נוכל לדרון בה מחדש.

מ' בר-אשר: אני מציע שנעבור להקליק והקלקה.

ג' להב: בהקלקה כוונתנו להקשה על קישור באינטרנט, בעכבר או בדרך אחרת.

ר' גדיש: עד כה לא אישרה האקדמיה את הפועל הקליק ואת שם הפעולה הקלקה. לפי האקדמיה מקישים על העכבר, לא מקליקים בו, ומאחר שהצעת הוועדה היא בכחינת חידוש, היא מובאת לדיון במליאה.

שורש הפועל **הקליק** לקוח מן המילה האנגלית האונומטופאית **click**, ואם הפועל יאושר הוא יצטרף לפעלים דוגמת **טלפן וקטלג**.

מ' מישור: אם קליק זו מילה אונומטופאית, **הקליק** דומה לאחד מחידושי ביאליק – הפועל **רְשַׁרְשׁ**.

ע' אורנן: ההבחנה בין הקלקה בעכבר להקלדה במקלדת נראית לי מיותרת. די לנו בפועל הקליד.

ר' גדיש: זאת הבחנה מתבקשת.

א' שורצולד: לפני קצת למעלה משנה הייתה פרסומת על חגירת חגורות בטיחות, ונאמר בה שכשנכנסים למכונית מקליקים. זה היה לגמרי טבעי.

מ' בר-אשר: אם אין דברים נוספים, נעבור להצבעה. אני מציע להתחיל מהסוף.

הצבעה

בעד הצעת הוועדה, **הקליק**, **הקלקה** – רוב גדול
נגד – 1

התקבלו המונחים **הקליק**, **הקלקה** (**click**).

מ' בר-אשר: נחזור למחלוקת שנתגלעה על וידאו ושוט. ידוע כי מילוני האקדמיה אינם נקיים מלעז, בין שאלה מילים בין-לאומיות ובין שאלה מילים אנגליות, גם אם במילים האנגליות אנו משתדלים למעט במיוחד. מונחי התקשורת מהלכים כבר זמן לא מבוטל, ואי אפשר שלא להביא בחשבון את סיכויי ההצלחה של החלופות העבריות. עם זאת האקדמיה ללשון העברית צריכה לשאוף למינוח עברי. ולכן אני מציע לקבל חוזי לצד וידאו ואת **צלים** לצד **שוט**.

צ' זמירי: חברי ועדת התקשורת לא רצו ב**צלים**. היו הצעות אחרות שמצאו חן בעיניהם יותר.

ר' גדיש: הדיון כאן נסב בעיקר סביב השאלה אם לקבוע **לשוט** חלופה עברית; לא נדונה החלופה העברית הרצויה.

מ' בר-אשר: נצביע אפוא על חוזי לצד וידאו ועל השאלה אם גם לצד שוט רצוי שתהיה חלופה עברית. אם ההצעה תתקבל, יחזור המונח לוועדה למונחי תקשורת, והיא תתבקש להציע מילה עברית מוסכמת.

הצבעה

בעד חזי לצד וידאו – 21

נגד – 1

הוחלט: וידאו, חזי (video).

בעד קביעת חלופה עברית לצד שוט (shot) – 11

נגד – 10

המונח שוט יחזור לוועדה למונחי תקשורת למציאת חלופה עברית.

מ' בר-אשר: כעת נצביע על אישור המילון לתקשורת ההמונים כולו, למעט המונח שוט וצירופיו.

הצבעה

בעד אישור המילון לתקשורת ההמונים – רוב גדול.

אשר המילון לתקשורת ההמונים.

[הערת העורך: לצד המונח שוט אושרה בישיבת המליאה שכח (להלן, עמ' 119) החלופה העברית מְצָלָם. בישיבה זו אושרו השלמות נוספות.]

א' דותן: אני מציע שכרשימות המונחים הבאות שיישאלו לעיוננו יינתנו החידושים בסוף הרשימה בנפרד. כך יוכלו החברים להתרשם ביתר קלות מעבודת הוועדה. על כל פנים כך נהגו לעשות כאן בעבר.

מ' בר-אשר: כנראה מדובר בנוהג עתיק שכן בימיי איני זוכר שעשו כך. אבל ההצעה טובה והגיוינית ואני מקבל אותה.

ד. אישור רשימת דגי הגרם שבים התיכון ובים סוף**ההקדמה לרשימת שמות הדגים (מתוך ההודעה למליאה)**

הוועדה למונחי הזואולוגיה החלה את הדיון בשמות דגי הגרם בשנת תשנ"ט (1998); אחרי הפסקה לדיון בקבוצות אחרות שבה לנושא הזה בשנת תשס"ב, ובשנת תשס"ט השלימה את הרשימה. בשנת תשע"א נשלחה הרשימה לביקורת אנשי מקצוע שלא מן הוועדה ולביקורת חברי האקדמיה. ההערות שהתקבלו הועברו לחברי הוועדה, נדונו והוכרעו. שמות אחדים נדונו בוועדת הדקדוק בכסלו תשע"ב. הרשימה הסופית הובאה לאישור ועדת המינוח המרכזית. הרשימה מחזיקה כ-1350 מונחים, ובהם כמעט כל מיני הדגים המצויים בוודאות בים התיכון ובים סוף, וכן שמות המשפחות.

חברי הוועדה למונחי הזואולוגיה: אנשי המקצוע – ד"ר חנן דימנטמן (יו"ר), ד"ר דני

גולני, פרופ' יוסף היר, ד"ר זאב ארד; חברי האקדמיה ללשון העברית -מרדכי כסלו וסיריל אסלנוב; מרכזת הוועדה היא קרן דובנוב. בראשית הדיונים ברשימה זו פעלה הוועדה בהרכב אחר, ובמשתתפים היו אנשי המקצוע פרופ' דב פור (יו"ר הוועדה בעבר) ופרופ' יהודה ורנר וחברי האקדמיה דוד טלשיר, יעקב זוסמן, יהודה רצהבי (ז"ל) וגד בן-עמי צרפתי (ז"ל). את המצע לעבודת הוועדה הכין חבר הוועדה דני גולני, מומחה לדגים מן המחלקה לאבולוציה לסיסטמטיקה ולאקולוגיה באוניברסיטה העברית בירושלים. נכללו ברשימה שמות דגים מ"לקסיקון דביר לזואולוגיה" מאת מנחם דור (תל אביב, תשמ"ח) ושמות שהציע דני גולני למינים שלא נכללו בספר זה.

ר' גדיש: ברשימת הדגים למעלה מ-1,300 דגים. אילו נהגנו הפעם לפי הצעת האד' דותן, הייתה רוב הרשימה מובאת בסוף שכן רבים בה החידושים. אני מודה לוועדה ולמרכזת שלה הגב' דובנוב על העבודה היסודית ועל התוצאה היפה והמרשימה.

מ' בר-אשר: הרשימה הועברה לעיון החברים, וכעת נצביע על אישורה.

ברוב גדול אושרה רשימת דגי הגרם שבים התיכון ובים סוף.

ה. אישור הודעת ועדת הדקדוק

הודעת ועדת הדקדוק על כללי ניקוד מילים לועזיות

יוחלו כללי הניקוד של התעתיק על כללי הניקוד של מילים שאולות מן הלעז.

רקע

לאחר שנקבעו כללי הניקוד של מילים בתעתיק (על דרך הניקוד של מילים עבריות בקירוב), נוצר פער בין כללים אלו לכללים שנקבעו בניקוד מילים לועזיות.

ההבדל מתבטא בניקוד תנועת a ובניקוד תנועת e:

- בכללי הניקוד של מילים לועזיות ניקוד תנועת a תלוי גם בהטעמה, ואילו בכללי התעתיק אין תלות בהטעמה.

- בכללי הניקוד של מילים לועזיות תנועת e "מנוקדת ככל האפשר על פי הניקוד העברי". בכללי התעתיק מפורטים סוגי ההברות השונים וניקודיהם.

היתרון בהאחדת הכללים הוא עקרון הפישוט והסרת ההבדלים בין שתי המערכות, שממילא הגבולות ביניהן אינם ברורים תמיד.

רווח עיקרי אחר הוא שלפי הכללים המוצעים לא יהיה צורך להזיקק לשאלת ההטעמה של מילים שאולות מן הלעז. בכללי הניקוד שנקבעו בתעתיק מלועזיות לעברית ההטעמה מוזכרת רק בניקוד התנועה e: מילים ההגויות מלעיל ומסתיימות בתנועת e בהברה סגורה מנוקדות בסופן סגול (כביכול כבשמות הסגוליים או על דרך ברזל, כרמל),

כגון בֶּקֶר, דְּנֹר. לעומת זאת ההברות הפתוחות שאינן סופיות מנוקדות בצירי. לפי כללים אלו יש לנקד מֶטֶר (במילוני האקדמיה: מֶטֶר), שֶׁטֶר.

דוגמאות לניקוד שמות לועזיים ומילים לועזיות לפי הכללים:

תנועת a: בהברה פתוחה ם (אֶמְרִיקָה, קַנָּדָה; קֶטְלוּג, מְתִמְטִיקָה); בהברה סגורה לא־סופית ם (דְּבִלִין; קֶנְטִים, אֶמְפּוּלָה); בהברה סגורה בסוף מילה ם (סִנְגָל; אֶטְלָס); בהברה סגורה כפליים ם (מְנֵהִים; בְּנֵק).

תנועת e: בהברה פתוחה ם (וֶרוֹנָה; טֵלְפּוֹן); בהברה פתוחה בסוף המילה ם (בּוֹאֶסְיָה, פִּירֶנְצָה; קֶפֶה); בהברה סגורה לא־סופית ם (סְרֵגִי; לֵיזֶר); בהברה סגורה בסוף המילה ם (אִזְ'ן; טְרַפֵּז), אבל אם ההגייה הרווחת מלעילית – ם (דְּנֹר, פְּרֶסֶל; סוֹלֶר, מֶטֶר); בהברה סגורה כפליים בסוף מילה ם (קֶלֶן; רֶפְלֶקֶס).